

Ihor Salamakha

LEGAL REGULATION OF THE HISTORICAL MONUMENTS PROTECTION IN THE EASTERN GALICIA BY THE AUSTRIAN LEGISLATION IN THE 19TH – BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

The article is dedicated to the issue of the legal regulation of the historical monuments protection in the Eastern Galicia under the norms of the Austrian legislation in the 19th – beginning of the 20th century. The corresponding laws adopted by the Austrian government are described and analyzed.

Key words: historical monuments, Eastern Galicia, Austrian-Hungarian law, protection of historical monuments, the rule of law.

УДК 94 (477)

Юрій Древніцький

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО В УСДП НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено партійно-політичну діяльність В. Старосольського в Українській соціал-демократичній партії Галичини і Буковини, показано його роль у посиленні національних та автономістських тенденцій у внутріпартійній еволюції.

Ключові слова: Володимир Старосольський, партійно-політична діяльність, Українська соціал-демократична партія, "молоді", ексекутивний комітет.

На межі ХІХ–ХХ ст. відбулася політизація українського національного руху, формування модерних політичних партій. На зміну "ері священиків" прийшла "ера адвокатів", що означало вихід на провідні позиції української світської інтелігенції. У жовтні 1890 р. виникла перша галицька партія – Русько-українська радикальна партія (РУРП), а вже згодом у її середовищі відбулася поляризація сил. Нечисленна група марксистів, що виділилася з радикальної партії, заснувала у вересні 1899 р. Українську соціал-демократичну партію (УСДП). Водночас більш національно орієнтована частина радикалів зблизилася з народовцями, що дало підґрунтя для створення в грудні 1899 р. найчисленнішої політичної партії в Галичині – Української національно-демократичної партії (УНДП).

"Праве" крило народовського табору, що шхилилося до продовження компромісу з поляками, відомого в історії як "нова ера" (1890–1894 рр.), заснувало в 1896 р. Католицький русько-народний союз (КРНС) – українську партію клерикального спрямування.

В українському русі Галичини початку ХХ ст. виникла фактично двопартійна система, у якій провідна роль центристської УНДП стимулювалася й врівноважувалася опозицією лівої Української радикальної партії (УРП, таку назву в 1899 р. отримала колишня РУРП). Щодо інших двох партій – УСДП і КРНС, то вони відігравали більш другорядну роль у партійно-політичному житті, поступалися за впливами націонал-демократам і радикалам. Усі новостворені партії стояли на спільній платформі політичної самостійності України, що давало підстави для формування широкої політичної коаліції у період Української революції [1, с. 78].

Галицьке москвофільство (русофільство) дедалі більше втрачало свої позиції в Галичині національно-державницькому табору, перетворилося у відверто реакційну силу в українському національному русі, що пішла на союз із польською крайовою владою.

Метою статті є аналіз діяльності В. Старосольського у внутріпартійній еволюції Української соціал-демократичної партії на початку ХХ ст.

Основними джерелами для написання статті стали документи Центрального державного історичного архіву України у Львові та матеріали періодичних видань, у яких представлено матеріали про діяльність УСДП, організацію та хід передвиборчих кампаній.

Значний обсяг інформації, що стосується діяльності В. Старосольського в УСДП зазначеного періоду знаходиться у працях сучасних дослідників соціал-демократичного руху О. Жерноклеєва та І. Райківського. Вказаними авторами у співавторстві в 2004 р. видано працю про найвидатніших діячів УСДП під назвою "Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії" [6], у якій серед десяти найбільш відомих діячів УСДП, подано нарис з життя і діяльності В. Старосольського. Політичний портрет В. Старосольського відображається в окремій статті названих авторів [8].

Політична діяльність В. Старосольського упродовж більш як трьох десятиліть (до 1939 р.) тісно пов'язувалася з галицькими соціал-демократами. Перебування в молодіжних організаціях "Січ", "Академічна громада", "Молода Україна", участь у селянському страйку 1902 р. визначалися зростаючим зацікавленням соціал-демократичною ідеологією. Знайомства і дружні відносини з Л. Ганкевичем, М. Галуцинським, Є. Косевичем визначили подальше входження В. Старосольського до складу УСДП. Однак, партійна робота для нього на перших порах не була визначальною, значно більшу увагу він приділяв освіті (проходив наукове стажування у Берліні (1905–1906 рр.), Граці (1907 р.) і Гейдельберзі (1908, 1911–1912 рр.)) та професійній діяльності (мав адвокатську практику упродовж 1902–1909 рр.). Більш логічно вести мову не про партійну роботу В. Старосольського, а про окремі періоди її активізації.

Серед колишніх "молодих" радикалів сформувалося середовище лідерів, які впродовж тривалого часу керували УСДП – Микола і Лев Ганкевичі, Семен Вітик та ін. Згодом до нього увійшов і В. Старосольський. Процес ідейно-організаційного становлення УСДП затягнувся до 1903 р., коли відбувся перший партійний з'їзд. Та й у наступні роки вплив партії на політичне життя був незначним. Один із лідерів УСДП В. Левинський писав: "До 1907 р. партія наша як така давала дуже слабкі ознаки свого життя. Про самостійну роботу в партії не було бесіди. Партія існувала більше на папері, як фактично" [2, арк. 15]. Ю. Бачинський, характеризуючи тогочасну ситуацію, писав, що УСДП "своє жите зазначувала лише видаванем партійного органу, двотижневика "Воля" і українськими промовама в більш урочистих хвилях" [3, с. 6].

На етапі становлення особливістю розвитку УСДП була нерівноправність у стосунках між польськими й українськими соціал-демократами, що проявилось "у засиллі польської мови у профспілках, касах хворих, пресі, у виборах до парламенту польських соціал-демократів голосами українських робітників" [4, с. 118]. До 1907 р. партія існувала як складова Польської соціал-демократичної партії Галичини і Сілезії, що, в свою чергу, була федеративною частиною Соціал-демократичної робітничої партії Австрії.

На перших порах класовий підхід був визначальним у роботі загальноєвропейської соціал-демократії, однак, починаючи з 1905–1906 рр., все активніше проявлявся національний компонент. В УСДП це стало помітно через конфлікт "старих" і "молодих" членів партії, останні прагнули до самостійності партійної організації [5, с. 60–65].

Володимир Темницький, майбутній голова партії (з 1914 р.), один із лідерів "молодих", характеризуючи відносини між польськими та українськими соціал-демократами, писав 10 березня 1907 р. у листі до А. Шмигельського: "І справді ті відносини не були коректні,... але рішили старатися сі відносини змінити, укр. соц. дем. партію відірвати від польської, поставити її самостійно на ноги. Се... бурилося в партії цілі два роки... Одверто виступити ми не могли, бо не було у нас до того сил, тим більше, що в такім разі ми мали би проти себе не тільки польську партію, але і своїх старших товаришів. З одвертим виступом ми рішили здержатися до пори, поки осядуть в Галичині люди, на котрих ми числили, і тоді ми будемо могли розпочати роботу як слід" [6, с. 199; 7, арк. 16 зв].

Приводом до розколу з польськими соціал-демократами стала низка інцидентів у виборчій кампанії до австрійського парламенту 1907 р., що наглядно продемонструвало ігнорування поляками національних інтересів українців (свідченням цього стало висунення виключно польських кандидатів у міських округах). Навіть "старі" лідери УСДП Микола Ганкевич та Семен Вітик, які тісно співпрацювали з ППСД і ставили українську партію у зв'язок і залежність від неї, гостро відреагували на позицію поляків. Суть конфлікту полягала не стільки в образі інтересів окремих діячів, скільки в прагненні поляків повністю підпорядкувати собі робітниче середовище Галичини, залишивши українцям роботу на селі. За таких умов "старі" лідери, щоб не втратити підтримку, змушені були домовлятися з "молодими".

Компроміс був закріплений львівською конференцією УСДП 17–18 лютого 1907 р., що остаточно ліквідувала розкол від II з'їзду партії 27–28 січня 1906 р., а на львівській партійній конференції 12–13 червня 1907 р. завершилося ідейно-організаційне становлення УСДП. Під тиском "молодих" конференція внесла зміни до партійного статуту, що передбачали створення партійних комітетів не тільки в селах, але й у містах, а також ухвалила резолюцію з вимогою поділу Галицького коронного краю на дві автономні частини – українську та польську, що теж суперечило позиції ППСД [8, с. 138].

Однак, це не поклато край конфліктній ситуації, у наступні роки полеміка навколо потреби усамостійнення соціал-демократичної організації не вщухала. На IV з'їзді УСДП 3–4 грудня 1911 р. визрів черговий конфлікт. С. Вітик і М. Ганкевич провели на засідання осіб, які не мали права голосу, що дало змогу з їх допомогою прийняти ухвалу проти більшої самостійності УСДП. Це викликало невдоволення частини депутатів з'їзду, що призвело до сецесії 32 членів партії.

Очолована С. Вітиком та М. Ганкевичем частина УСДП надалі залишалася секцією Польської соціал-демократичної партії [9, с. 107]. Розкол у середовищі українських соціал-демократів зберігся до березня 1914 р., коли на V з'їзді партії відбулося об'єднання [4, с. 119].

В умовах ідейно-організаційного становлення УСДП і гострої внутріпартійної боротьби В. Старосольський став членом партії у березні 1903 р. [10, с. 87]. Разом із ним до УСДП вступили "молодоукраїнці" Т. Мелень, В. Темницький, Є. Косевич. Їх прихід до активної діяльності у партії в 1905–1907 рр. на тлі прискорення процесів національно-політичного відродження українського народу і загострення українсько-польського протистояння у Східній Галичині призвів до посилення національного елемента в ідеології УСДП.

В українській соціал-демократії виникла нова, національна течія "молодих" або "автономістів". Стоячи на позиції ухвал Вімберського конгресу 1897 р. щодо національної самостійності партійних організацій, "молоді" прагнули виходу УСДП з-під впливу польської соціал-демократії, перетворення її на самостійну, впливову політичну силу [5, с. 60, 65]. Розширення сфери свого впливу на українське промислове робітництво мало, на переконання "молодих", швидко розвіяти "балаканку про polskość miast, polską stolicą kraju і т. п." ("твердження про польськість міст", "польську столицю краю" – Ю. Д.) [8, с. 137; 7, арк. 19]. Боротьбу за міста як стратегічно важливі центри індустріального суспільства, молоде покоління українських соціал-демократів розглядало у контексті політичного відродження української нації, що мало на меті створення незалежної національної держави з соціалістичним ладом [6, с. 199].

Повернення В. Старосольського до Східної Галичини наприкінці травня 1906 р. після стажування у Берлінському університеті посилило позиції "молодих" всередині УСДП. На короткий (всього декілька місяців) період, він разом із Володимиром Левинським, Левком Ганкевичем та ін., став одним із лідерів "молодого" національного крила української соціал-демократії [8, с. 137] та відповідальним редактором часопису "Земля і воля". Зокрема, В. Старосольський підписав за редактора понад 20 номерів (№ 31–51) газети за 1907 р., замість С. Вітика, обраного депутатом і, що зміг займатися редагуванням [11, с. 3].

Межевими в історії УСДП стали події виборчої кампанії до австрійського парламенту першої половини 1907 р. Уже в січні того року ускладнилися взаємини з польськими соціал-демократами, зумовлені некоректною поведінкою поляків щодо одного із "старих" лідерів і засновників УСДП, водночас активного діяча ППСД М. Ганкевича. Спочатку його висунули кандидатом одного з львівських округів, а потім зняли. Польські соціал-демократи мотивували свою позицію тим, що М. Ганкевич – українець, а міські округи Східної Галичини є польськими. Справа набула широкого резонансу в суспільстві, викликала обурення як самого М. Ганкевича, так і у лавах УСДП, що спонукало до розриву з польською соціал-демократією і, паралельно, до пошуку компромісу з "молодими" [8, с. 137].

Значну роль у порозумінні фракцій всередині УСДП, консолідаційних процесах та здійснених у зв'язку з цим організаційних заходах відіграв В. Старосольський. Як представник "автономістів" він разом з Л. Ганкевичем взяв участь у переговорах із лідерами "старих" (Т. Меленем, І. Возняком) у січні 1907 р. За результатами домовленостей В. Старосольський увійшов до складу редакції головного органу партії – газети "Воля" [2, арк. 24–27], а у березні 1907 р. його вперше обрано до складу новоствореного Львівського міського партійного комітету УСДП. Комітет прийняв рішення, що українські робітники сплачуватимуть членські внески не ППСД, як це було дотепер, а національній частині партії [12, с. 2].

Свідченням зростання впливу В. Старосольського у партійно-політичному житті стало рішення виконавчого комітету (ЕК) УСДП про включення його у виборчу кампанію. У лютому 1907 р. В. Старосольський став кандидатом у депутати по 22-му виборчому округу (Бережани – Підкамінь – Ходорів – Берездівці – Рогатин). Характерно, що проти його кандидатури не заперечував народний комітет УНДП [13, с. 2], що свідчило про підтримку націонал-демократами лінії на унезалежнення української соціал-демократії від польської.

У березні 1907 р. В. Старосольський розпочав активну роботу в окрузі, успішно провів декілька масових віч на Бережанщині (Бережани, Рогатин, Підвисоке та ін.), на яких представив виборцям свою програму, за свідченням місцевої преси, користувався неабиякою популярністю [12, с. 2]. Однак 10 квітня 1907 р. ЕК УСДП прийняв його заяву про зняття кандидатури на користь старшого за віком й авторитетнішого М. Ганкевича. У заяві В. Старосольський пояснив свій вчинок наступним чином: "Зараз по розписанню виборів до нового парламенту звернулись виборці міського виборчого округу Бережани – Підкамінь – Ходорів – Берездівці – Рогатин до найвидатнішого члена нашої партії М. Ганкевича, щоби станув в тім окрузі кандидатом на посла. На жаль, тов. М. Ганкевич мусів тоді задля порятунку здоров'я, підтятого великою працею для народу – виїхати з краю. Тоді то я

зважився стати перед вами. Та ось наспіла радісна вістка, що М. Ганкевич здоровий повертає назад до нас" [13, с. 2].

Втім, через місяць, 14 травня поточного року ЕК змушений був зняти і М. Ганкевича, мотивуючи це незадовільним станом його здоров'я. Загалом на виборах 1907 р. УСДП здобула 28607 (8 %) голосів, відданих за український політичний табір у Галичині. Це оцінювалося як успіх молодої партії. Депутатами від УСДП стали тоді С. Вітик і Я. Остапчук [8, с. 139].

Після нетривалої участі у виборчій кампанії, В. Старосольський продовжував партійну діяльність. Зокрема, брав участь у гуртуванні молодої інтелігенції, яка співчувала ідеям соціал-демократії. Ще 22 березня 1907 р. у Львові відбулись перші загальні збори товариства української соціалістичної інтелігенції "Вільна громада". В. Старосольський виступив з годинною промовою про історію соціал-демократичного руху, його завдання в організації молоді. Учасники зборів обрали його головою товариства. У діяльності товариства брали участь галичани М. Січинський, А. Чернецький, наддніпрянські емігранти Д. Донцов, М. Залізняк, В. Дорошенко [8, с. 137–138]. У листопаді 1907 р. мандат В. Старосольського на керівництво товариством продовжили на наступний термін [14, с. 4].

В. Старосольський виступав на робітничих зібраннях українською мовою, що було одним з аспектів боротьби молодої опозиції за розширення впливу на робітничі маси. Водночас він проявляв зацікавлення становищем місцевого селянства за рахунок якого намагався розширити електоральну підтримку української соціал-демократії. Зокрема, на конференції УСДП 12–13 червня 1907 р. В. Старосольський виголосив доповідь під назвою "Робота на селі". На його думку, вирішення аграрного питання можливе лише шляхом ліквідації великої земельної власності й передачі землі в руки селян. Це мало стати першим пунктом аграрної програми партії на найближчу перспективу. Окрім того, він підняв питання про створення профспілкової організації сільськогосподарських робітників і боротьби за права малоземельних, захисту їх від експлуатації. У виступі В. Старосольського наголошувалося на необхідності поширення освіти на селі, що мало поєднуватися з пропагандою соціалістичних ідей: "Без освіти ніхто не може бути правдивим соціалістом, бо соціальна демократія усю програму свою і працю основує на науці... Нам треба старатися, щоб не тільки маси йшли за нами, але й щоб кожна одиниця була свідомо освітчена" [15, с. 3].

Отже, через просвітницьку діяльність В. Старосольський мав на меті поширювати серед місцевого селянства соціалістичні ідеї. Для досягнення цієї мети ще у березні 1906 р. партійний з'їзд УСДП прийняв рішення не обмежувати участь соціал-демократів в існуючих українських просвітніх організаціях, передусім "Просвіті", водночас започаткував створення власного культурно-просвітнього товариства українських робітників "Воля" [15, с. 3]. В. Старосольський брав участь у створенні місцевих осередків "Волі". Так, відомо про його поїздку до Станиславова в серпні 1907 р. на відкриття місцевої філії товариства. Виступаючи з цієї нагоди, він особливо наголосив на потребі створення української соціалістичної бібліотеки [11, с. 3]. У виступі В. Старосольського містився заклик до активізації роботи партії серед селянства. На його думку, робота в сільській місцевості повинна переслідувати одну мету – "сільський робочий народ з міським пролетаріатом в одну політичну силу. Се мусить статися, бо лишень тоді робочий народ зможе добути переважаючу більшість і рішачий політичний вплив" [15, с. 4].

В. Старосольський брав активну участь у молодіжному русі, у якому були сильні позиції соціал-демократів. Як представник УСДП, був учасником Першого з'їзду студентів вищих навчальних закладів Австрії та Росії у Львові в липні 1909 р., докладав зусиль для організації студентської молоді у боротьбі за відкриття українського університету [16, с. 3]. Не обмежуючи себе функціями одного з лідерів "молодого" крила партії, В. Старосольський надавав юридичну допомогу членам УСДП, що отримували консультації безкоштовно [17, с. 2]. Однак, уже наприкінці 1907 р. він відійшов від активної партійної роботи. Це пов'язувалося передусім із науковими стажуваннями в Грацькому (1907 р.) та Гейдельберзькому (1908, 1911–1912 рр.) університетах, а також посиленням його уваги до мілітарних молодіжних організацій, що набирали популярності у той час.

У 1908–1909 рр. В. Старосольський працював в очолюваній ним "Вільній громаді" та товаристві "Воля", зокрема, виступав з науковими доповідями у філіях. Водночас він не брав безпосередньої участі в з'їздах УСДП 1909, 1911 та 1914 рр. В. Старосольський був відсутній і на з'їзді партії 5–6 серпня 1917 р. у зв'язку з перебуванням в легіоні УСС, однак надіслав учасникам вітальну телеграму [18, арк. 11; 19, арк. 3].

Не згадується прізвище В. Старосольського і у списках делегатів від "молодого" крила партії, що в грудні 1911 р., опинившись у меншості, демонстративно залишили з'їзд УСДП, започаткувавши тим самим новий розкол партії. Щоправда, М. Стахів вказував на причетності

молодого політика до спричинення сецесії 32 представників "молоді" на IV з'їзді 3–4 грудня 1911 р. [8, с. 139; 9, с. 107].

Зв'язок В. Старосольського з партією та членство у ній не викликають сумніву. Більше того, саме він разом з Ю. Бачинським у червні 1912 р. підписав від імені "молодих" в УСДП спільну політичну заяву трьох провідних галицько-українських партій (національно-демократичної, радикальної і соціал-демократичної) із закликом до рішучої боротьби за український університет. Певну роль відіграв В. Старосольський у подоланні розколу в УСДП, про що свідчить лист Т. Меленя М. Ганкевичу від 27 січня 1914 р. Спільне засідання ЕК "молодих" з представниками "старих", на якому вдалося досягти угоди про ліквідацію розколу, відбулося 18 січня 1914 р. у помешканні В. Старосольського [8, с. 139].

Таким чином, на початку ХХ ст. партійна діяльність В. Старосольського не була надто насиченою, значно поступалася навчанню та професійній роботі. Однак йому судилося стати одним із лідерів "молодого" крила УСДП, що привнесло в ідеологію партії важливий національний компонент.

В умовах загострення українсько-польських суперечностей, В. Старосольський намагався поєднати у своїй діяльності національну ідею й соціальну справедливість в контексті марксистських постулатів. Він закликав до співпраці українських і польських соціал-демократів у боротьбі за соціалістичні ідеали, незалежну Українську соціалістичну державу. Зусилля В. Старосольського скеровувалися на піднесення національної свідомості серед українського робітництва, що стало соціальною базою УСДП.

В. Старосольському належала важлива роль в організаційному становленні Української соціал-демократичної партії, що відбувалося шляхом поступового усамостійнення від польської соціал-демократії в рамках загальноавстрійської Соціал-демократичної робітничої партії Австрії.

У 1907 р., в умовах виборчої кампанії до австрійського парламенту, польська й українська соціал-демократії зіткнулись у міських виборчих округах Східної Галичини у боротьбі за електоральну підтримку. Усвідомлюючи слабкість позицій УСДП в Галичині через малочисельність українського робітничого класу, В. Старосольський був ініціатором посилення просвітницької роботи серед селянства. Однак, культурно-просвітницькому товариству "Воля", активним членом якого був В. Старосольський з 1906 р., не вдалося розгорнути широку діяльність через вузьку соціальну базу, обмеженість кількості членів.

Початок ХХ ст. (до 1914 р.) варто розглядати як початковий, у багатьох аспектах підготовчий етап у політичній діяльності В. Старосольського. Активний студентський лідер у минулому, він завдяки хорошим професійним та організаторським здібностям увійшов до когорти чільних східногалицьких політиків молодшого покоління.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст.: навч. посіб. / Ярослав Грицак. – К.: Генеза, 2000. – 360 с.
2. Центральний державний історичний архів у м. Львові (далі – ЦДДАУ у м. Львові). – Ф. 387.– Оп. 1. – Спр. 43. – 115 арк.
3. Бачинський Ю. Взаїмні відносини соціал-демократичних партій, української і польської, в Східній Галичині / Ю. Бачинський. – Львів: Друкарня Уділова, 1910. – 31 с.
4. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
5. Жерноклеєв О. Українська соціал-демократія в Галичині: нарис історії (1899–1918) / Олег Жерноклеєв. – [2-е вид., доп.] – К.: Основні цінності, 2000. – 168 с.
6. Жерноклеєв О., Райківський І. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії / Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський. – К.: Основні цінності, 2004. – 283 с.
7. ЦДДАУ у м. Львові. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 2472. – 29 арк.
8. Жерноклеєв О., Райківський І. Володимир Старосольський: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження) / Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський // Людина і політика. – № 5. – 2003. – С. 135–150.
9. Стахів М. Проти хвиль. Історичний розвиток українського соціалістичного руху на західних українських землях / М. Стахів. – Львів: Накладом Соймового клубу УСРП, 1934. – 136 с.
10. Кресіна І. Свідомість і воля – основа нації / Ірина Кресіна // Розбудова держави. – 1998. – № 1–2. – С. 85–92.
11. Загальні збори товариства "Воля" у Станиславові // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1907. – 22 серпня. – С. 3.
12. З передвиборчого руху // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1907. – 5 квітня. – С. 2.
13. Наша кандидатура // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1907. – 28 березня. – С. 1, 3; 1 травня. – С. 2.
14. Віче українських студентів // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1907. – 21 листопада. – С. 4.
15. Конференція української соціалдемократичної партії // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1907. – 22 червня. – С. 2–4.
16. З'їзд української академічної молодіжи // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1909. – 16 липня. – С. 3; 23 липня. – С. 1–2.
17. Товариство "Воля" у Львові // Земля і воля. Орган української соціальної демократії для робочого люду. – 1909. – 16 січня. – С. 2.
18. ЦДДАУ у м. Львові. – Ф. 360. – Оп. 1. – Спр. 53. – 46 арк.
19. ЦДДАУ у м. Львові. – Ф. 360. – Оп. 1. – Спр. 55. – 18 арк.

Юрій Древицький

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЛАДИМИРА СТАРОСОЛЬСКОГО В УСДП В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

В статье отражена партийно-политическая деятельность В. Старосольского в Украинской социал-демократической партии Галичины и Буковины, показана его роль в усилении национальных и автономистских тенденций во внутривнутрипартийной эволюции.

Ключевые слова: Владимир Старосольский, партийно-политическая деятельность, Украинская социал-демократическая партия, "молодые", исполнительный комитет.

Yuriy Drevnitskyi

ACTIVITY OF VOLODYMYR STAROSOLSKYI IS IN USDP IN BEGINNING OF XX AGE

In the article party political activity is reflected V. Starosolskyi in Ukrainian social democratic party of Galichyna and Bukovyna, his role is rotined in strengthening of national and autonomy tendencies in an inner-party evolution.

Key words: Volodymyr Starosolskyi, party-and-political activity, Ukrainian social democratic party, "youths", ekzekutiv committee.

УДК 94 (477)

Наталія Захарчин

ПОЛІТИЧНА ПОЛЕМІКА В РОСІЙСЬКІЙ ПРЕСІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПОЗИЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ІДЕЇ СТВОРЕННЯ ХОЛМСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ

У статті аналізується російська періодика, зокрема, висвітлення на сторінках преси Російської імперії початку XX століття ідеї виділення Холмщини і Підляшшя з Царства Польського та утворення з них окремої Холмської губернії.

Ключові слова: Холмщина, Підляшшя, Холмська губернія, російська преса, Російська імперія.

Питання про виділення Холмщини і Підляшшя в окрему Холмську губернію перебувало у полі зору науковців, політичних діячів, дослідників у кінці XIX – на початку XX століття. Проте наразі не можна говорити про вироблену концепцію цілісного сприйняття "холмського питання". Не було науковцями здійснено й спроби розглянути холмське питання через призму його висвітлення тогочасними російськими періодичними виданнями. Разом з тим розгляд полеміки у російських колах стосовно "холмського питання" дає можливість адекватно оцінити політичну боротьбу, що велася навколо питань етнічного розмежування на початку XX ст.

Аналізуючи стан наукової розробки теми, відзначимо, що на сьогодні в українській історичній науці недостатньо праць, у яких би знайшла місце цілісна оцінка російської громадсько-політичної думки у її ставленні до виділення з Королівства Польського у складі Російської імперії окремої Холмської губернії, корінне населення якого складалося в основному з православних українців. Натомість є багато робіт, у яких висвітлено певні періоди розвитку Холмщини і Підляшшя в історичній ретроспективі. До таких слід віднести праці Ю. Гаврилюка, Г. Купріяновича, М. Рошенка, Ю. Макара та інші. Відтак недостатня вивченість питання дає підстави до його перспективного дослідження.

Об'єктом дослідження виступає російська громадсько-політична думка, зокрема російська преса початку XX століття.

Предметом дослідження є еволюція російської громадсько-політичної думки у питанні виділення Холмщини і Підляшшя в окрему Холмську губернію

У 1909 р. холмське питання активізувалося у періодичних виданнях Російської імперії. Як і більшість російських газет, "Московские ведомости" заявили про своє позитивне ставлення до законопроекту. Газета з осудом писала про впливи Польщі на "Західну Русь": "На Холмську Русь поляки претендують як на свою корінну (нібито) область, в якій більшість населення – польсько-католицьке" [3, с. 2]. На інших українських територіях, – писала газета, – поляків приблизно 20 %, однак, в Холмщині і Підляшші, де вони колись були меншістю, тепер дві третини населення стали католиками. Це ж загрожує і всьому "Південно-Західному краю" [3, с. 2]. Ці польські впливи слід обмежити створенням Холмської губернії.